

انتشارات فرهنگ ایران زمین

زیر نظر ایرج افشار

سلسله متون و تحقیقات

شماره ۲۳

تهران

۲۵۳۶ (۱۳۵۶)

شماره ۱۴۸

یادگار نامه حبیب لغمانی

به پاس پنجاه سال نگاهبانی از ادب فارسی
و به مناسبت سی‌امین سال انتشار مجله لغمانی

زیر نظر

نعلابین یونسی - محمد ابراهیم باستانی پاریزی - ایرج افشار

به نام خدا

دوران اخیر در ادبیات فارسی و نیز تحقیقات ادبی ما، مجلات ادبی تأثیری بارز داشته‌اند. چه با اندیشه ما، سلیقه ما،
بجتها و مقابله تازه از این طسرتی عرضه شده است و گوی از نویسندگان شاعران ادبناخت و صفحات این گونه نشریات درخنده
و نظر را به خود جلب کرده‌اند. چنان که نامل در این زمینه خود موضوعی دلکش و درخور پژوهشی دراز دهن است.

استاد حبیب یغمائی علاوه بر آن که مردی دانشور است خود نثری استوار و شیرین و شغری زودوده و دلنشین دارد. از طریق
انتشار مجله یغمائیزدگسترش و تقویت زبان ادب فارسی مردانه کوشیده است و جا دارد نامش محترم و پایدار بماند.

از سی سال پیش می‌باشم که با خداوند و نیروی عشق و ایمان با ادبیات و فرهنگ ایران، یک تنه تلاش کرده و همه توان
و توان بوشش و حواس و نور چشم خود را بر سر مجله یغمائینهادم تا آن را امروز به این پایه رساندم که در همه جا نخستین و نامور است.

اگر در نظر آوریم چگونه مردی سالخورده، عمری قلم زده، دیگران با خویشش و تشویق و مهربانی به نوشتن برانگیخته،
آثارشان با اول سوزی و مراقبت طبع و نشر کرده، برای نامین مخارج مجله بجهت خود هموار کرده است، و در روزگار فوتوفتی نیز
با کمال سادگی و درویشی در دفتر یغمائینمرد، آن وقت شاید به بهشت الای او پی بریم. گروهی از اهل ادب نیز که همیشه
با وی همکاری کرده‌اند، تا حد زیادی احترام به استاد یغمائی و صفای نیت و حسن سلوک و دم گرم او آتش شوق را در وجودشان

بر او چیست .

علاوه بر آثار مجله نیما ، حبیب یحسانی بیشتر عمر خویش را در راه تعلیم و تربیت فرزندان این مملکت گذرانده ، تئیس ساله
منتشری از شعر و نثر فارسی را تصحیح و تهذیب و منتشر کرده که قسمی دیگر از خدمات ادبی کران قدر اوست و نمودار ما به و دانش تسلطش
بر زبان و ادبیات فارسی .

گرد آورندگان این مجموعه - که خود همیشه از انصاف و تسویتهای مدیر مجله نیما برخوردار بوده اند - در صدد برآمدند با فراهم
آوردن این کتاب تقدیم آن به استاد حبیب یحسانی ، فرصتی بپدید آورند برای قدرهائی از کارهای بانام و ارجمند وی ،
هم از طرف همه نویسندگان دانشمند این مقالات و همکاران نیما و هم از جانب خویش .

و این هدیه ای است همراه با آرزوی توفیق روز افزون برای حبیب یحسانی و نامش گرامی « نیما » .

عرض ادب و احترام به همه کسانی که با بزرگواری تمام دعوت ما را پذیرفتند و « یادگار نامه یحسانی » را با آثار پرست خود
آراستند ، و خطبه ای است که باید در این مختصر صورت پذیرد . ذنبک دوستی و کوشش آقای محسن باسترزاده مدیر محترم
انتشارات توس سنه اول امتحان است که چاپ آثار این کتاب بجهت هر گشتند و بصورت حاضر به خوانندگان عرضه گشته

غلامحسین یوسفی

محمد ابراهیم باستانی پاریزی

ایرج افشار

فهرست مندرجات

یازده	زندگینامه و فهرستنامه حبیب یغمائی
	قسمت اول : تحقیقات و مقالات و متون
۳	آرام ، احمد : لغت و لغتنامه
۱۵	اسلامی ندوشن ، محمد علی : ایران و افریقا
۲۷	افشار ، ایرج : رساله در معنی شمشیر و قلم (از متون قدیم)
۵۵	اقتداری ، احمد : باغستان
۳۱۳	باستانی پاریزی ، محمد ابراهیم : رؤسای معارف کرمان تا حبیب یغمائی
۶۷	باقر زاده (بقا) ، علی : کفاش خراسانی
۷۵	بینش ، تقی : نکته‌ای در شاهنامه
۸۹	پروین گنابادی ، محمد : ساقین یا ساقین
۹۳	جمالزاده ، محمد علی : تاجگذاری پادشاهان در شاهنامه
۱۳۱	حاکمی ، اسماعیل : دیوان بساطی سمرقندی
۱۳۹	حبیب‌اللهی (نوید) ، ابوالقاسم : مدایح برای وزیر کرمان
۱۴۹	حبیبی ، عبدالحی (افغانستان) : چند مصحیح تاریخی

- ۱۶۷ خدیوچم ، حسین : فارابی و علم کلام
- ۱۷۵ دانش پژوه ، محمد تقی : تحلیل منطقی و نظم شعری نزد فارابی
- ۴۴۵ داوری ، رضا : مقام معلم
- ۱۸۹ رضوانی ، محمد اسماعیل : نسیم شمال
- ۲۰۱ رعنا حسینی ، کرامت : مختصری وافی در علم قوافی
- ۲۱۳ سجادی ، ضیاء الدین : نشر کتب دینی
- ۲۲۵ شعار ، جعفر : طبع ترا
- ۲۳۱ شهیدی ، سید جعفر : حضارتنا و تراثنا
- ۲۳۹ طاهر ، غلامرضا : مناہج الطالبین و مسالک الصادقین
- ۲۴۵ عمادی ، عبدالرحمن : «یغما» و عقاید قدیم ایرانی
- ۲۷۱ فرخ ، محمود : یادی از انجمنهای ادبی خراسان
- ۲۷۹ قائم مقامی ، جهانگیر : ورود صنعت عکاسی به ایران
- ۲۸۳ کارنگ ، عبدالعلی : سقوط گنجه
- ۲۹۳ متینی ، جلال : چند کلمه ترکی نادر در یک کتاب کهن پارسی
- ۳۰۱ محقق ، مهدی : جنبه‌هایی از سند بر اساس برخی از متون جغرافیائی
- ۳۰۷ محیط طباطبائی ، سید محمد : وفا و یغما
- مقرب ، مصطفی : دست فشردن - دست به بر زدن - سوگند سخت خوردن -
 ۴۵۳ باطل ساختن سوگند
- ۳۲۱ موحد ، محمد علی : مولانا و شمس تبریزی در چه سن و سالی بهم رسیدند؟
- ۳۲۹ مولوی ، عبدالحمید : قنات در خراسان
- ۴۷۱ مؤید ، حشمت : آیا دقیقی زرتشتی بود؟
- ۳۴۷ مینوی ، مجتبی : توضیحات رشیدیہ
- ۳۶۳ یارشاطر ، احسان : برای ادیتور چه لغتی بکار باید برد؟

- ۳۸۳ یغمائی ، اقبال : میرزا ابوالحسن یغما
- ۳۶۹ یوسفی غلامحسین : ز چندین عاشقانه شعر دلبر
- قسمت دوم : اخوانیات
- ۵۰۱ امیری فیروز کوهی ، کریم : جد و هزلی با حبیب یغمائی
- ۵۰۵ توللی ، فریدون : نامهٔ اعتذار
- ۵۰۶ نراقی ، حسن : خاطرهای از قمر
- ۵۱۲ قسمت سوم : یادگارها و پیامهای گذشته

زندگینامه و فهرستنامه آثار حبیب یغمائی

- ۱ -

سال شمار زندگی

تولد در خور از آبادیهای کویری ناحیه جندق و بیابانک	۱۲۸۰ ش
حرکت به دامغان و شروع به تحصیلات قدیمه در شاهرود و دامغان	۱۲۹۵
ورود به تهران و اقامت در مدرسه دارالشفاء و آغاز تحصیل در مدرسه آلیانس	۱۳۰۰
آغاز تحصیل در دارالمعلمین مرکزی (عالی)	۱۳۰۱
عضویت در انجمن ادبی ایران	۱۳۰۲
آغاز همکاری ادبی با روزنامه « طوفان » محمد فرخی	۱۳۰۳
تحصیل در مدرسه حقوق و علوم سیاسی به مدت یکسال	۱۳۰۶
ریاست اداره ثبت احوال خور	۱۳۰۷
ریاست معارف و اوقاف سمنان	۱۳۰۸
آغاز معلمی ادبیات فارسی در مدارس دارالفنون و چند مدرسه دیگر	۱۳۰۹

عضویت اداره انطباعات وزارت معارف و آغاز همکاری با	۱۳۱۳
محمد علی فروغی در تصحیح و چاپ کلیات سعدی و منتخب	
شاهنامه و ادامه آن تا وفات آن مرحوم در آذر ۱۳۲۱	
سر دبیری نامه فرهنگستان (ده شماره در مدت پنج سال)	۱۳۲۲
مدیریت مجله آموزش و پرورش (دوره های ۱۴ و ۱۵ و ۲۳)	۱۳۲۳
تأسیس مجله یغما (که تا کنون منظمأ بطور ماهانه به مدت سی	۱۳۲۷
سال نشر شده است)	
ریاست فرهنگ کرمان (مدت سه ماه)	۱۳۲۷
مراجعت به طهران با سمت بازرسی وزارتی	۱۳۲۸
ریاست اداره کل نگارش وزارت فرهنگ	۱۳۳۱
تدریس در دانشسرای عالی (دانشگاه تربیت معلم) و مدرسه	۲ - ۱۳۴۱
عالی ادبیات و زبانهای خارجی	
دریافت درجه دکتری افتخاری در رشته ادبیات و علوم انسانی	۱۳۵۵ (۲۵۳۵)
از دانشگاه تهران	

-۲-

تالیفات و آثار

جغرافیای جندق و بیابانک و شرح حال یغمای جندقی با	۱۳۰۴
مقدمه عباس اقبال آشتیانی، ۵۰ ص.	
دخمه ارغون	۱۳۱۲
رساله در علم قافیه برای تدریس در دارالفنون، ۳۲ ص.	۱۳۱۵
گرشاسب نامه اسدی طوسی، ۵۱۲ ص.	۱۳۱۵
منتخب شاهنامه برای دبیرستانها (با همکاری محمد علی	۱۳۲۱
فروغی)، ۶۴۴ ص.	

نامه فرهنگستان (به مدت پنج سال در ده شماره)	۱۳۲۲
مجله آموزش و پرورش (دوره های ۱۴ و ۱۵ و ۲۳)	۱۳۲۳
مجله یغما بطور ماهانه (به مدت سی سال)	۱۳۲۷
کاروان فرهنگی از پاکستان به ایران (منظومه)	۱۳۳۲
رساله در علم قافیه (طبع دوم) ص .	۱۳۳۴
دخمه ارغون (تجدید طبع) ، ۸۴ ص.	۱۳۳۶
واحه جندق و بیابانک. از نشریات مجله مردم شناسی ، ۲۴ ص.	۱۳۳۷
تفسیر طبری (در هفت مجلد) از روی نسخه خطی کتابخانه سلطنتی ، ۲۰۸۶ ص.	۱۳۳۹ - ۴۴
قصص الانبیاء ، از ابواسحاق نیشابوری ، ۴۹۰ ص.	۱۳۴۰
نامه های طبیب نادرشاه ، ترجمه دکتر علی اصغر حریری ، ۸۱ ص. (انتشارات انجمن آثار ملی)	۱۳۴۰
رساله در علم قافیه . طبع سوم (کتابفروشی ابن سینا)	۱۳۴۰
نمونه نظم و نثر فارسی (از آثار اساتید متقدم ، جنگه خطی قرن هفتم هجری) . با مقدمه ایرج افشار ، ۲۷۲ ص .	۱۳۴۳
فردوسی و شاهنامه او (مجموعه مقالات تقی زاده در باره شاهنامه و مقدمه قدیم شاهنامه به تصحیح محمد قزوینی و تحقیق درباره شاهنامه نوشته خودش) ، ۳۶۰ ص. (انجمن آثار ملی)	۱۳۴۹
یادنامه تقی زاده ، ۳۰۶ ص. (انجمن آثار ملی)	۱۳۴۹
نامه مینوی (مجموعه مقالات به پاس پنجاه سال خدمات مجتبی مینوی) ، با همکاری ایرج افشار ، ۶۲۴ ص .	۱۳۵۰
سر نوشت (مجموعه اشعار) ، ۳۵۷ ص.	۱۳۵۱
مقالات فروغی درباره شاهنامه و فردوسی ، ۱۹۲ ص. (انجمن آثار ملی)	۱۳۵۱

عامری نامه (مجموعه مقالات تقدیم به علی محمد عامری) مشتمل بر هجده مقاله تحقیقی و تاریخی، ۳۷۶ ص	۱۳۵۳
مقالات فروغی. جلد اول، ۳۵۱ ص.	۱۳۵۳
گرشاسب نامه (تجدید طبع)	۱۳۵۳
فردوسی در شاهنامه	۱۳۵۳
مقالات فروغی. جلد دوم، ۳۰۶ ص.	۱۳۵۵
منتخب شاهنامه فردوسی (تجدید طبع)	۱۳۵۵

مقالات حبیب یغمائی در مجله های ارمغان، نامه فرهنگستان، آموزش و پرورش، مردمشناسی و یغما چاپ شده است. برای فهرست آنها به د فهرست مقالات فارسی، (سه جلد) مراجعه شود.

- ۳ -

آثاری که به مباشرت حبیب یغمائی و به عنوان انتشارات

مجله یغما نشر شده است

اقبال لاهوری: از مجتبی مینوی (بجای شماره ۱۱ و ۱۲ سال اول مجله یغما)	۱۳۲۷
مناجات حضرت امیر به خط قوام السلطنه	۱۳۲۷
متن لطق نماینده کرمان در مجلس شورای ملی (مهندس احمد رضوی)	۱۳۲۷
ثبت مصدری: از مجتبی مینوی	۱۳۲۹
این انگلیسی ها: از ابوالفضل میربها	۱۳۳۰
بحثی در تصوف: از دکتر قاسم غنی	۱۳۳۱

دوازده

بحثی در سیاست : از دکتر قاسم غنی	۱۳۳۴
مباحث صرفی و نحوی : از مجتبی مینوی	
داستان سرائی هزارستان : از مجتبی مینوی	
ایران را از یاد ببریم : از محمد علی اسلامی ندوشن	۱۳۴۰
ایر زمانه و ابر زلف : از محمد علی اسلامی ندوشن (باامضای مستعار کنارنگ)	۱۳۴۴
به دنبال سایه های : از محمد علی اسلامی ندوشن	۱۳۴۴
هفتاد سالگی فرخ : زیر نظر مجتبی مینوی	۱۳۴۴
تک درخت : از عبدالحسین زرین کوب	۱۳۴۴
اصلاح یا تغییر خط فارسی : از مجتبی مینوی	۱۳۴۴
احتفال بیستمین سال تأسیس مجله یغما	۱۳۴۶
سبک شعر در عصر قاجاریه : از نصرت تجربه کار	۱۳۵۰
یوسف و لیلی : از نیکلاحداد ، ترجمه حبیب الله عین الملک هویدا	
سر نوشت : از حبیب یغمائی	۱۳۵۱
کاخ ابداع : از علی دشتی	۱۳۵۱
سه نمایشنامه مولیر : ترجمه محمد علی فروغی	۱۳۵۲
نعت پولاد	
جبر و اختیار	
فردوسی در شاهنامه : از حبیب یغمائی	۱۳۵۴

رسالاتی که به ضمیمه مجله بنما و به نظارت

حیب بنمائی نشر شده است

سال دوم

۱۳۲۸ قاعده استعمال بعضی از کلمات : حسین سمیعی (ادیب السلطنه)

سال سوم

۱۳۲۹ کتبه‌های پهلوی. تألیف، و. ب. هنینگ. ترجمه محمد معین (بجای شماره ۶)

سالهای نهم و دهم

۱۳۳۵/۶ تفسیر طبری (مقداری از آن به ضمیمه هر یک از شماره‌ها)

سال چهاردهم

۱۳۴۰ تاریخ انقلاب ایران. نوشته سید حسن تقی زاده. به کوشش ایرج افشار (۵۶ ص)

سال پانزدهم

۱۳۴۱ طویله‌های اوجیاس. اثر فردریش دورن مات. ترجمه سید محمد علی جمالزاده (۲۴ ص)

۱۳۴۱ یادگار زندگانی. نوشته حسین امین‌الصری. به کوشش ایرج افشار (۳۰ ص)

۱۳۴۱ مرکب محو. نوشته سید محمد علی جمالزاده. با مقدمه ایرج افشار. (۲۰ ص)

۱۳۴۱ لزوم ایجاد دانشسراها برای تربیت معلم. نوشته دکتر عیسی صدیق (۲۰ ص)

چهارده

۱۳۴۱ هگل و نظریه او درباره محیط . از رضا کاویانی (۲۴ص)

سال شانزدهم

۱۳۴۲ سفرنامه مفضل‌الدین شاه از تیریز به خوی در هنگام ولیعهدی.

به کوشش حافظ فرمانفرمایان (۱۶ص)

۱۳۴۲ ارزش میراث صوفیه . از عبدالحسین زرین کوب (۱۱۴ص)

۱۳۴۲ از وقایع جنگ جهانی اول مسلمانان قفقاز در زمان جنگ.

یادداشتهای علی رضا زاده (۴۴ص)

۱۳۴۲ داستان طاعت و عبادت آدمی لامذهب . نوشته بالزاک . ترجمه

سید محمد علی جمالزاده (۱۲ص)

سال هفدهم

۱۳۴۳ کتابخانه های ایران . نوشته ایرج افشار . (۳۲ص)

۱۳۴۳ زندگی و مرگ . چکیده‌ای از گفته ها و نوشته های نهرود.

از محمد علی اسلامی ندوشن (۱۶ص)

سال هجدهم

۱۳۴۴ کتاب مستوفی و آذربایجان : از ناصح ناطق (۳۴ص)

سال بیست و دوم

۱۳۴۸ ترجمه‌ای قدیم از قرآن کریم . به کوشش ایرج افشار (۱۶ص)

سال بیست و چهارم

۱۳۵۰ گزارش کارهای انجمن آثار ملی در سال ۱۳۴۹ (۸ص)

سال بیست و پنجم

۱۳۵۱ آترلیکا . نمایشی در سه پرده نوشته لئو فرود . ترجمه ناصح

ناطق (۵۰ص)

سال بیست و ششم

۱۳۵۲ گزارش کارهای انجمن آثار ملی در سال ۱۳۵۱ (۱۴ص)

۱۳۵۲ زبان فارسی علمی ساخته ابوریحان بیرونی . از ضیاء الدین سجادی (۸ ص)

سال بیست و هفتم

۱۳۵۳ گزارش کارهای انجمن آثار ملی در سال ۱۳۵۲ (۱۶ ص)

۱۳۵۳ سفرنامه خور . از حسن صهبا یغمائی (۱۴ ص)

۱۳۵۳ مرحوم سپهبد فرج الله آقاوولی (۱۲ ص)

سال بیست و هشتم

۱۳۵۴ طراز یزدی . نوشته علی باقر زاده (بقا) (۱۶ ص)

۱۳۵۴ گزارش کارهای انجمن آثار ملی در سال ۱۳۵۳ (۲۰ ص)

سال بیست و نهم

۱۳۵۵ گزارش کارهای انجمن آثار ملی در سال ۱۳۵۴ (۲۰ ص)

مقالات مستخرج از دوره های یغما

تعدادی زیاد از مقالات مجله یغما بطور چاپ مستخرج یعنی به صورت رساله مستقل انتشار یافته است . فهرست قسمتی از آنها در پشت جلد جزوه « بیستمین سال یغما » و در انتهای دوره هجدهم مجله یغما (صفحات ۶۷۰ - ۶۷۱) آمده است .

جزوه بیستمین سال یغما

در سال ۱۳۳۷ بمناسبت دهمین سال انتشار یغما و در سال ۱۳۴۲ بمناسبت پانزدهمین سال و در سال ۱۳۴۷ بمناسبت بیستمین سال و در سال ۱۳۵۲ بمناسبت بیست و پنجمین سال آن مجله مراسم تجلیل در باشگاه دانشگاه برگزار شد . تفضیل قسمتی ازین مراسم در جزوه ای که تحت عنوان « بیستمین سال یغما » انتشار یافت مندرج است .

همچنین در سال ۱۳۵۱ که مراسمی همزمان با برگزاری سومین کنفرانس تحقیقات ایرانی به مناسبت بیست و پنجمین سال انتشار مجله یغما در تهران (باشگاه دانشگاه) برگزار شد رساله ای هم حاوی پیامهای رسیده منتشر شد . تجدید طبع آن در انتهای این مجموعه مناسب دانسته شد .

شانزده

قسمت اول

تحقیقات و مقالات و متون

لغت و لغتنامه

البته و صد البته تألیف لغتنامه کاربرزگی بوده است و کار دست اول و مانند هر کار دست اولی نمی توانسته است بی عیب و نقص باشد و اگر بنده، به ملاحظه آنکه ممکن است عرایض در کارهای آینده لغتنامه ودقت بیشتری که باید مخصوصاً در مورد تنظیم لغات علمی آن اعمال شود سودی داشته باشد، بی پروا هرچه را که به نظرم رسیده است نوشته‌ام، هرگز در صدد آن نبوده‌ام که از قدر و قیمت این اثر بزرگ ادبی زمان حاضر بکاهم. اقدام بسیار مهم مرحوم دهخدا در زمانی که هیچ کس در اندیشه سامان دادن به زبان فارسی و کلمات این زبان نبود، و نیز همه کسانی که به یاری آن مرد بزرگ برخاستند، و از میان آنان مهمتر از همه مرحوم دکتر محمد معین، در خور هر نوع احترام و قدردانی است و کسانی نیز که اکنون دست در کار اتمام این اثر بزرگ دارند، و مخصوصاً دوست عزیز دانشمند آقای دکتر سید جعفر شهیدی، می‌دانم که با کمال اخلاص می‌کوشند که هرچه بهتر و کاملتر نتایج زحمات خود را به پژوهندگان عرضه کنند. سعی همه کسانی که در لغتنامه کار می‌کنند مشکور است و اگر بنده که تنها به ارائه بعضی از نقایص از گوشه و کنار این دریای بزرگ پرداخته و هیچ توجهی به گوهرهای آن نداشته‌ام، خدای نا کرده با این عمل مایه تکدر خاطری برای ایشان فراهم کرده‌ام معذرت

می‌خواهم و راستش این است که با کمال ارادت به این بزرگان که در راه علم و ادب تلاش می‌کنند، به خود علم بیش از ایشان علاقه داشته‌ام و در واقع از حق علم دفاع کرده‌ام.

کاربنده منحصرأ رسیدگی به حرف کاف بوده است و به مناسبتی به چند ورقی از حرف کاف نیز مراجعه کرده و یادداشتهایی برداشته‌ام. یکی دو جا هم حواس بنده از لغات علمی منحرف شده و به لغات غیر علمی پرداخته‌ام.

کامبیوم، اصطلاحی است در گیاه‌شناسی به معنی منطقه یا طبقه مولد نباتات.

البته این تعریف، اگر در آن به جای کلمه «نباتات» ترکیب «در نبات» آمده بود، تا حدی قابل قبول به نظر می‌رسید. تعریف درست این کلمه چنین است: «لایه نازکی از بافت نباتی میان پوست و چوب در ساقه گیاه که سبب ازدیاد قطر شاخه و تنه درختان همان است». پس از این کلمه در لغتنامه دو لغت ترکیبی از کامبیوم به صورت «کامبیوم انتر فاسیکولر و فاسیکولر» آمده که شرحی که برای آن دو آمده است دو برابر شرحی است که برای خود کامبیوم آمده است.

گامیش، شهری در مکزیک... چوبهایی که در رنگرزی از آنها استفاده می‌شود در آنجا به عمل می‌آید.

البته همه چوبها نیست، بلکه نوعی چوب است که در فارسی به نام بغم شناخته می‌شود و در زبان فرانسه این چوب را به نام آن شهر می‌خوانند.

کاموا، مأخوذ از کانایس یونانی.

لازم بود در اینجا ذکر شود که کانایس به معنی شاهدانه است تا از ذکر این کلمه لاتینی سودی بهره خواننده می‌شد.

کامومیل رومن که صورت فرانسه با بونه رومی است و چندان در زبان فارسی متعارف نیست که آمدن آن به صورت لغتی مستقل ضرورت داشته باشد، در لغتنامه آمده است، ولی از کلمه «کانون» که در مبحث نور در آینه‌ها و عدسیها

شخصیتی برای خود دارد هیچ ذکر نشده است .

کائنات جو ، حوادث که در هوا و زمین پیدا آید چون رعد و برق و تولد فلزات و مانند آنها .

ناگفته معلوم است که تولد فلزات به کائنات جو ارتباطی ندارد؛ و اگر ، احیاناً ، در کتابهای قدیمی تولد فلزات را در کتاب « کائنات جو » مورد بحث قرار می دادند ، باز هم این شکل نوشتن درست نبوده است .

کبد ، جگر ، امعائی که برای جدا کردن صفرا درست شده (اقربالموارد) .

کبد امعانیست و اگر اقربالموارد هم نوشته باشد غلط است و مراجعه به خود اقربالموارد و معنایی که برای امعاء کرده است مطلب را روشن می کند . معلوم نیست چرا مثلاً برای گاسترولا که در فیزیولوژی صد يك مقام کبد را ندارد نزدیک يك صفحه شرح و بسط آمده و کبد با کمال اهمیتی دارد به همین مختصر بر گزار شده است .

کالری ، لغت فرانسه . یا میلی ترمی . واحد مقدار حرارت . و آن عبارت است از حرارت لازم برای رسانیدن درجه حرارت يك کیلوگرم آب از $14/5$ درجه سانتیگراد به $15/5$ درجه سانتیگراد .

اگر برای کالری بزرگ عنوان خاصی در لغتنامه نبود ، می شد گفت که سهواً قلمی شده و به جای يك گرم يك کیلوگرم چاپ شده است . البته میلی ترمی هم که به جای میلی ترمی چاپ شده غلط است . برای کالری بزرگ چنین آمده است :

کالری بزرگ ، صد برابر مقدار گرمایی که يك لیتر آب را يك درجه گرم کند .

این تعریف پاک غلط است و معلوم نیست رقم صد که در هیچ کتاب فیزیکی

در ضمن تعریفها نیامده چگونه به اینجا راه پیدا کرده است .
 کبر که علفی است که بر روی زمین می خزد، در لغتنامه به درخت تعبیر شده
 است .

برای کبر تصویر در لغتنامه آمده و این تصویر ظاهراً برای نمایاندن
 تصویر عینک مانندی است که پشت گردن آن مار دیده می شود، ولی چنان عینک
 در تصویر دیده نمی شود؛ پس این تصویر برای چه آمده است ؟
 کاپوسین ، گل تزیینی از نوع غرانیون .

در حاشیه معلوم نیست این غرانیون را به چه سبب از ژرانیوم فرانسه -
 Geranium به معنی گل شمعدانی گرفته است . در حرف غین هم کلمه غرانیون دیده
 نمی شود .

کاتابولیسیم ، کلمه فرانسوی، مجموعه پدیده های تغییر جنس
 در فردی زنده .

کاتوبولیسیم هیچ ربطی به تغییر جنس ندارد و یکی از اشکال متابولیسیم است
 که این متابولیسیم در فارسی سوخت و ساز شناخته شده است .
 در لغت کاتود ، بدون تعریف این کلمه، نوشته است که فرهنگستان به جای
 این کلمه فرود را گرفته است . فرود در لغتنامه وجود ندارد .

کات سفید به کات ارجاع شده و در کات از کات سفید خبری نیست .
 کربنیت که نوعی ترکیب شیمیایی است در لغتنامه آمده ، ولی از کربور
 باتمام اهمیتی که درصناعت نفت و در تغذیه دارد هیچ ذکری نشده !
 در لغت گاری چند تصویر آمده که یکی از آنها هم تصویر يك گاواهن
 است ، و همه می دانیم که در زبان فارسی گاواهن یکی از اقسام گاری شناخته
 نمی شود .

در لغت گاز شرح مفصلی از يك كتاب دانشگاهی نقل شده که با اسلوب کتابی
 که در شرح کبد يك سطر نوشته شده هیچ سازگاری ندارد . و معلوم نیست که
 چرا پس از آن شرح مفصلی از سوختهای گازی آمده است . اگر چنین شرحی لازم

بود جای آن در کلمه سوخت می بود. در همین جا اکسید کربن که باید CO با C بزرگ و O بزرگ نوشته شده باشد، به صورت Co با C بزرگ و o کوچک آمده است که می شود کوبالت.

کلمه گازدار به گاز ارجاع شده که البته از آن در اینجا خبری نیست. برای گاسترولا که یکی از حالات تشکیل جنین است قریب يك صفحه شرح آمده که هیچ لازم نبوده است؛ و ضمناً از بلاستولا که یکی از مراحل دیگر رشد جنین است در حرف بای لغتنامه خبری نیست؛ و معلوم نیست از مورولا در حرف میم ذکر می خواهد شد یا نه.

گازدستر، ابزاری است که جهت اندازه گیری حجم گازها به کار می رود.

شکلی که در لغتنامه برای گازوستر آمده به هیچ وجه آن ابراز را که در متن آمده نشان نمی دهد بلکه مخزن گاز سوخت شهری است که تعریف نشده است. در همین جا به جای درجانی که، در جائیکه چاپ شده که خواننده را مشوش می کند.

کافسا، شهر و واحه ای است آباد از تونس جنوبی.

کافسا درست نیست و قفصه است.

کالاپاگسل، نام دسته ای از جزایر است در بحر محیط معتدل، در زیر خط استوا و در ۱۰/۰۰۰ گزی از ساحل جمهوری آکوآ واقع در امریکای جنوبی دیده می شوند.

بحر محیط معتدل یعنی چه؟ امریکای جنوبی جمهوری آکوآ ندارد؛ دیده می شوند در آخر این عبارت نادرست است. در جای دیگری از این مقاله که بی جهتی يك ستون را اشغال کرده است جمهوری اکوادور آمده است، آن هم به صورت نادرست آکوادور.

کالاتا، قصبه اروپائی استانبول.